

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-87>

УДК 378:373.3.091.12.011.3-051]:81

Янко Н.О., Паршукова М.В.Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ ЕЛЕМЕНТАМИ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ (ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі теорії та методики викладання української мови в педагогічних закладах вищої освіти – формуванню комунікативно-стилістичної та лінгводидактичної компетентностей майбутніх учителів початкової школи. З'ясовано сутність основних понять і категорій стилістики сучасної української літературної мови; обґрунтовано важливість їх засвоєння майбутніми вчителями для проведення пропедевтичного ознайомлення учнів початкових класів із елементами ділового мовлення на уроках української мови. Визначено, що робота зі стилістики й культури мовлення в початковій школі має будуватися на основі таких розділів сучасного мовознавства, як лінгвістика й стилістика тексту, функціональна та практична стилістики. Для забезпечення ефективності процесу розвитку ділового мовлення школярів необхідно чітко розмежовувати поняття «стилістика мови» і «стилістика мовлення», «стиль мови» і «стиль мовлення», «стиль» і «текст». Лінгвістичну основу методики ознайомлення учнів із елементами ділового мовлення становлять відомості про текст як форму реалізації офіційно-ділового стилю, його призначення, структуру, характерні екстралінгвістичні та інтралінгвістичні стилеутворювальні чинники, підстили й жанри мовлення, якими повинні оволодіти майбутні вчителі початкової школи.

Ключові слова: стилістика, стилістика мови, стилістики мовлення, стиль, офіційно-діловий стиль, текст.

Yanko Nataliia, Parshukova Mariia

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO INTRODUCE THE ASPECTS OF BUSINESS SPEECH TO YOUNG LEARNERS (LINGUOSTYLISTIC ASPECT)

Summary. The article deals with the crucial issue of the theory and methodology of teaching the Ukrainian language at teacher training higher education institutions. The issue is as follows: future primary school teachers' communicative, stylistic and linguodidactic competences formation. The fundamental notions, concepts and categories of stylistics of the contemporary standard Ukrainian language have been clarified. The paper has substantiated the importance of mastering stylistics by future primary school teachers for the propaedeutic introduction of the aspects of business speech to young learners at the Ukrainian language classes. It has been proven that at the Ukrainian language classes at primary school work on stylistics and speech culture should be based on the scientific data of the following branches of contemporary philology: 1) text linguistics and text stylistics with the focus on the text and its stylistic features; 2) functional stylistics, which, from the point of view of the practical necessity and accessibility of stylistic theory, gives young learners the minimum necessary knowledge and promotes stylistically differentiated speech formation while mastering course content within the curriculum; 3) practical stylistics, the ultimate tasks of which are to educate young learners' speech culture and language taste, to provide the propaedeutic introduction to the stylistic norms of the contemporary standard Ukrainian language and develop the gift of word, the sense of language and intuition of language as crucial psycholinguistic factors of young learners' stylistic competence formation. It is essential to clearly differentiate «style» from «text», «language stylistics» and «language style» from «speech stylistics» and «speech style» in order to ensure effective work on young learners' business speech development. It is important that future primary school teachers should master the study of text as a key unit of formal business style implementation, its purpose, structure, extralinguistic features and intralinguistic peculiarities, substyles and speech genres.

Keywords: stylistics, language stylistics, speech stylistics, style, formal business style, text.

Постановка проблеми. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018) основна мета навчання рідної мови в початковій школі полягає у формуванні комунікативної компетентності, яка виявляється у здатності учнів успішно послуговуватися мовою в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, міжкультурному діалозі. Саме тому важливим аспектом лінгводидактичної підготовки студентів спеціальності 013 Початкова освіта – майбутніх учителів початкової школи – є забезпечення послідовної реалізації компетентнісного і функціонально-стилістичного підходів до вивчення мовних явищ, усвідомлення закономірностей їх добору та вживання в текстах різних типів, стилів і жанрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти розв'язання проблеми розвитку стилістично диференційованого мовлення учнів початкової школи розглядалися зарубіжними (Асташов М., Колесова О., Львов М.) і вітчизняними методистами (Бадер В., Варзацька Л., Гро-на Н., Пентилюк М., Собко В., Сугейко Л., Янко Н. та ін.). У дослідженнях науковців здійснюються спроби характеризувати поняття «комунікативно-стилістичні вміння», визначити їх класифікаційну структуру; обґрунтувати принципи, дібрати ефективні технології, методи і прийоми, систематизувати вправи, які б сприяли формуванню комунікативно виправданого, стилістично доцільного, виразного мовлення здобувачів початкової освіти. Науково-теоретичний аналіз

наявних дисертаційних досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що більшість із них стосується питань навчання стилістики і культури мовлення, у тому числі й офіційно-ділового, учнів 5-11 класів (Кордун П., Кучеренко І., Марун М., Пентилюк М. та ін.), декілька досліджень присвячено формуванню стилістичної вправності майбутніх педагогів (Баранник Н., Каліш В., Поворознюк С., Попова О., Попович А.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз стану проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із елементами ділового мовлення в теорії й практиці вищої педагогічної освіти підтверджує її актуальність. Спостереження за освітнім процесом на уроках української мови в початковій школі, анкетування і контрольні зрізи знань студентів спеціальності 013 Початкова освіта, бесіди з вчителями початкової школи дають можливість зробити висновок, що робота з ознайомлення молодших школярів із елементами ділового мовлення не проводиться на належному рівні. Суттєвими причинами відсутності систематичної роботи над текстами офіційно-ділового стилю є недостатній рівень знань фахівців початкової школи зі стилістики сучасної української літературної мови, обмежена кількість навчально-методичної літератури з цієї проблеми.

Мета статті. Головною метою статті є теоретичне обґрунтування лінгвостилістичних засад підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із елементами ділового мовлення.

Виклад основного матеріалу. Ефективна підготовка майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із елементами ділового мовлення можлива за умови опанування ними теоретичних засад курсу стилістики української літературної мови, засвоєння основних понять і категорій цієї науки. Найбільш важливими з них, на нашу думку, є такі: *стилістика, стилістика мови, стилістика мовлення, стиль, офіційно-діловий стиль, текст*.

Ретроспективний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що термін «стилістика», був запозичений з французької мови ще в середині XIX ст., однак дослідники ще й сьогодні по-різному трактують його. Як стверджує Н. Бабич, «одні вчені ототожнюють стилістику з культурою мови, інші відносять до літературознавчих дисциплін, а ще інші намагаються поєднати лінгвостилістику з текстологією» [1, с. 5]. Найбільш обґрунтованим і прийнятним для нашого дослідження вважаємо тлумачення поняття, подане в енциклопедії «Українська мова» (за ред. І. Муромцева): «Стилістика – розділ мовознавства, що вивчає: а) закономірності існування і структурну будову суспільно зумовлених різновидів мови – функціональних стилів; б) мовні одиниці щодо їх додаткового експресивно-стильового забарвлення; в) взаємодію різних рівнів словесно-виразових засобів у конкретному тексті, зв'язок їх з позамовними чинниками; г) типологію стильової специфіки текстів» [12, с. 347].

Більшість вітчизняних лінгвістів (Білодід І. [11], Дудик П. [3], Кучеренко І., Мамчур Л. [5], Мацько Л., Сидоренко О., Мацько О. [6], Поно-

марів О. [9] та ін.) зазначають, що основною *метою стилістики* є обґрунтування стилістичної системи української мови, встановлення співвідношення між функціональними й експресивними стилями, з'ясування стилеутворювальних чинників, а також визначення способів добору, поєднання і використання мовних засобів усіх рівнів у різних сферах уживання мовлення. На думку дослідників, *основні завдання науки* полягають не лише у розширенні та поглибленні наших знань про природу й сутність літературної мови, її художньо-естетичну цінність, стилістичну організацію, а й у навчанні мовців усвідомлено послуговуватися стилістичними засобами мови для вираження думки відповідно до змісту, мети і сфери спілкування, у підвищенні рівня загальної мовленнєвої культури нашого суспільства.

У процесі розвитку стилістичної системи національної мови розрізняють «три кола досліджень» (за В. Виноградовим): стилістику мови, стилістику мовлення і стилістику художньої літератури. Вони, як зазначають автори сучасного підручника зі стилістики української мови, є тісно пов'язаними, співвідносними між собою, але мають свої проблематику, поняття і категорії [6, с. 21]. Спираючись на наукові розвідки І. Білодіда [11], П. Дудика [3], І. Кучеренко, Л. Мамчур [5], Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько [6] та ін., коротко схарактеризуємо їх.

У стилістиці мови вивчаються «стилістичні варіанти ресурсів мови, починаючи звуками і закінчуючи синтаксичними конструкціями» [5, с. 89]. Основними завданнями цього напрямку стилістики є дослідження стилістичної структури української мови, тобто опис, класифікація наявних у ній мовних одиниць різних рівнів та їх варіантів, що дають змогу вибору потрібних у конкретній ситуації мовлення; а також вивчення історії розвитку та особливостей стилів і підстилів літературної мови, типів мовлення, специфіки колоритів [5; 6; 11].

Як стверджують дослідники, *стилістика мовлення* має прикладний характер. Предметом її дослідження є закономірності функціонування стилістичних засобів мови різних рівнів у суспільній (або індивідуальній) мовленнєвій практиці залежно від мети і завдань комунікації, з урахуванням сфери, форми й типу мовлення [3; 5; 6]. Зауважимо, що в дослідженнях Н. Бабич [1], І. Білодіда [11], П. Дудика [3], Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько [6], Л. Сутейко [10] та ін. наголошується на тому, що між стилістикою мови та стилістикою мовлення, як і між мовою та мовленням, існує діалектичний зв'язок: вони не можуть бути протиставлені, а є взаємопов'язаними й доповнюють одна одну. Стилістика мови «поставляє» лексичні засоби, граматичні форми і синтаксичні конструкції для їх реалізації в конкретних актах комунікації. «У свою чергу, стилістика мовлення, відображаючи стихію живого мовлення, збагачує стилістику мови новими стилістичними елементами, є джерелом розвитку та вдосконалення стилів мови» [6, с. 22–23].

У стилістиці художньої літератури розглядаються елементи стилю літературного твору, індивідуального стилю письменника, стилю певного літературного напрямку з погляду експресивно-естетичної функції мови. Основне

завдання цього напрямку стилістики – представити читачеві найкращі надбання сучасної української мови, подати «зразки художнього використання мовних скарбів» [6, с. 22].

Вважаємо, що успішна реалізація мети нашого дослідження потребує насамперед оволодіння майбутніми вчителями початкової школи основними поняттями й категоріями стилістики мовлення.

Слід також зазначити, що в сучасній лінгвістиці науковці розрізняють декілька стилістичних наук та їх розділів: загальну, або її ще називають теоретична, стилістику, яка містить стилістику засобів мови і функціональну стилістику; практичну стилістику, стилістику тексту, порівняльну стилістику, історичну стилістику та ін. Зіставлення кола їх дослідження дає підстави нам стверджувати, що для ефективної роботи з ознайомлення учнів початкової школи з елементами ділового мовлення важливими є наукові дані: 1) **функціональної стилістики**, яка дає учням мінімум необхідних знань і сприяє формуванню стилістично диференційованого мовлення; 2) **практичної стилістики**, завданнями якої є виховання культури мовлення, мовного смаку школярів, розвиток у них дару слова, чуття мови; 3) **стилістики тексту**, у якій вивчається текст і його стилістичні особливості.

Як уже зазначалося вище, основним поняттям стилістики є **стиль**. Це слово багатозначне, походить від грецького *stylos*, латинського *stilus* – «загострена паличка для письма» – спеціальне знаряддя, яким писали у давнину та середні віки на дерев'яних дощечках, вкритих воском. У мистецтві поняття «стиль» трактується як «сукупність ознак, які характеризують мистецтво певного часу та напрямку або індивідуальну манеру художника стосовно ідейного змісту й художньої форми» [8, с. 429]. У художній літературі – це «сукупність прийомів у використанні засобів мови, властива якому-небудь письменникові або літературному творові, напрямку, жанрові та ін.» [8, с. 429]. Словом «стиль» також послуговуються на позначення «приймів, характерних рис якої-небудь діяльності, поведінки, методу роботи» (*авторитарний стиль керівництва*), «характерної манери поводитися, говорити, одягатися і т. ін., моди, фасону, крою» (*стиль інтелігента, стиль фасону Casual, діловий стиль одягу, стиль крою oversize*) та способу-назви літочислення (*новий стиль* – Григоріанський календар, *старий стиль* – Юліанський календар) [8, с. 429].

Щодо визначення **мовного стилю**, то й досі в лінгвістиці не існує усталеного, загальноприйнятого тлумачення поняття. На думку Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько [6], така ситуація зумовлена насамперед тим, що поняття стилю багатопланове і визначається дослідниками за кількома критеріями різного порядку [6, с. 140]. Більшість науковців (Бабич Н. [1], Дудик П. [3], Кучеренко І., Мамчур Л. [5], Шевчук С., Клименко Н. [13] та ін.) наголошує на необхідності розрізнення термінів «стиль мови» і «стиль мовлення». Як стверджують науковці, **стиль мови** – це суспільно необхідний, історично сформований різновид, видозміна літературної мови; один із своєрідних способів використання мови в різних сферах, умовах, формах (усній і писемній) спілкування. Під поняттям **стиль мовлення** ро-

зуміють сукупність прийомів добору й поєднання мовних одиниць різних рівнів (фонетичних, лексичних, граматичних тощо), функціонально зумовлених змістом, метою й обставинами спілкування [1, с. 6; 3, с. 57; 5, с. 90–91; 13, с. 106].

Як бачимо, ці два поняття поєднують у собі як спільні, так і відмінні риси. Стиль мови є явищем тільки соціальним, спільним для всіх носіїв мови, а стиль мовлення, або функціональний стиль, – явище як соціальне (за сутністю і змістом), так суто особистісне, тому що кожен учасник у своєму усному чи писемному мовленні користується мовою в межах усіх її стилів індивідуально [3, с. 58]. Оскільки мовлення є формою реалізації мовної системи, то і стилі мовлення є своєрідною реалізацією стилів мови. У процесі спілкування в певній галузі людської діяльності «мовці реалізують принципи відбору й організації мовного матеріалу в мовленні відповідного функціонального стилю і закріплюють його у текстах» [6, с. 157].

Функціональні стилі забезпечують реалізацію однієї з функцій мови – спілкування, повідомлення або вплив – та розрізняються за такими ознаками: сфера вживання; призначення; позамовні (екстралінгвістичні) ознаки; власне мовні (інтралінгвістичні) особливості; підстилі й жанри мовлення. Вважаємо, що для організації ефективної роботи з розвитку ділового мовлення на уроках української мови в початковій школі майбутні вчителі мають усвідомити такі загальні особливості функціональних стилів:

- в основу функціонально-стилістичного розмежування мовлення покладено екстралінгвістичні чинники (де використовується, з якою метою, кому адресований тощо) та інтралінгвістичні (власне мовні) чинники;

- вивчення особливостей певного стилю передбачає аналіз як екстралінгвістичних чинників, так і мовних засобів усіх рівнів (фонетичного, лексичного, граматичного);

- функціональні стилі – це системи, яким характерні як нейтральні (міжстильові), так і стилістично забарвлені мовні засоби. Добір, поєднання й організація мовних одиниць здійснюється з урахуванням специфіки стилю;

- оскільки суспільні функції мови нерідко переплітаються, то й функціональні стилі не становлять замкнутих систем: вони перебувають у постійній взаємодії та взаємозв'язку, тому один стиль може містити елементи іншого;

- залежно від адресата мовлення і конкретних завдань у межах кожного стилю виокремлюють кілька різновидів – підстилів і жанрів мовлення.

В історії розвитку мовознавства обґрунтовувалися різні класифікації стилів, принципи їх групування, вгазувалася різна кількість їх. У сучасній українській літературній мові більшість дослідників (Бабич Н. [1], Кучеренко І., Мамчур Л. [5], Мацюк З., Станкевич Н. [7], Мацько Л., Сидоренко О., Мацько О. [6] та ін.) виділяє шість основних стилів: *науковий, офіційно-діловий, художній, публіцистичний, розмовний, конфесійний (або релігійний)*. Н. Бабич пропонує поділити всі функціональні стилі на три групи: 1) *книжні* (науковий, публіцистичний, офіційно-діловий, художній); 2) *розмовний* і 3) *книжно-розмовний* (конфесійний).

З огляду на мету нашого дослідження, розглянемо детальніше характерні ознаки й мовні особливості офіційно-ділового стилю.

Офіційно-діловий стиль – один із найдавніших функціональних різновидів мовлення. Його ознаки знаходимо ще в документах XI–XII ст. («Мстиславова грамота», 1130 р.; правовий кодекс «Руська правда», «Устав Володимира Мономаха»), в українсько-молдавських грамотах, українських грамотах XIV і XV ст., літописах (Галицько-Волинський, поч. XIII ст.; Лаврентіївський, 1377 р.; Іпатівський, 1425 р.), статутах, угодах тощо.

Офіційно-діловий стиль сучасної української літературної мови пов'язаний із адміністративно-правовою й адміністративно-господарською сферами діяльності; задовольняє потреби офіційного спілкування між державами, установами, приватною особою та регулює їх ділові відносини.

Цей стиль належить до книжного стилю літературної мови й існує в писемній (мова ділових паперів) та усній (розмова з відвідувачами, проведення нарад, прес-конференції, бесіди, телефонні розмови тощо) формах.

Основна функція стилю – повідомлення.

Призначення стилю – регулювання офіційно-ділових відносин, забезпечення обміну інформацією в державно-правовій і суспільно-виробничій сферах, у громадському й економічному житті людей.

До **основних (екстралінгвістичних) ознак стилю** мовознавці відносять:

1) офіційність (характер і зміст інформаційних зв'язків між учасниками ділового спілкування регламентуються чинними правовими нормами);

2) документальність і стабільність (кожний офіційний папір повинен мати характер документа, тобто бути об'єктивним, достовірним, зберігати тривалий час традиційні форми);

3) адресність (офіційний автор і адресат документа завжди вказуються і є відомими);

4) наявність реквізитів (обов'язкових, розташованих у певному порядку елементів документа). У різних видах ділових паперів їх склад неоднаковий; він зумовлений змістом документа, його призначенням і способом оброблення;

5) смислова точність, лаконічність і послідовність викладу фактів;

6) однозначність формулювань, достовірність і гранична чіткість у висловленні;

7) високий ступінь стандартизації мовних засобів (характерне широке вживання ustalених словесних формул (кліше): *з метою, у зв'язку з, відповідно до, з огляду на, залежно від, на підставі*; повторюваність слів, мовних форм, і конструкцій як прагнення до однотипності вираження думки);

8) відсутність індивідуальних авторських рис, емоційності та образності;

9) сувора регламентація тексту (для чіткої організації текст поділяють на частини – параграфи, пункти тощо) [4, с. 111; 5, с. 107; 7, с. 247; 13, с. 108–109].

Офіційно-діловий стиль мови має такі **підстилі й жанри**:

а) **законодавчий** (призначений для використання в законодавчій сфері; реалізується в Конституції, указах, постановах, законах);

б) **дипломатичний** (призначений для використання у сфері міждержавних офіційно-ділових відносин; реалізується в міжнародних угодах (конвенціях), повідомленнях (комюніке), зверненнях (ногах), протоколах, меморандумах, ультиматумах, заявах тощо);

в) **адміністративно-канцелярський** (призначений для використання в професійно-виробничій сфері, правових відносинах і діловодстві; реалізується в різних видах ділових паперів – службових листах, наказах, розпорядженнях, контрактах, інструкціях, звітах, дорученнях, довідках, заявах, розписках тощо).

Мовну своєрідність стилю формують властиві йому **лексико-граматичні засоби мови**:

– **лексичні**: лексика здебільшого нейтральна, обмежене використання слів у переносному значенні; широке вживання суспільно-політичної, професійно-виробничої, адміністративно-канцелярської лексики, професійних термінів; спеціальна фразеологія (*брати участь, оголосити подяку, порушити питання*); значна кількість стандартних висловів – мовних штампів і кліше (*довести до відома, з огляду на ситуацію, за розпорядженням ректора, відповідно до плану, згідно з наказом, у відповідь на та ін.*); відсутність емоційно забарвленої лексики, будь-якої мовної індивідуальності автора; мінімальне використання синонімів, багатозначних слів; уживання номенклатурних назв, складноскорочених слів, абрєвіації;

– **морфологічні**: висока частотність уживання віддієслівних іменників (*виконання, відповідь, опис, розподіл*), форм інфінітиву (*підготувати, обґрунтувати, створити, заслухати*), теперішнього часу дієслова зі значенням наказовості (*пропоную, зобов'язую, наказую*), безособових форм дієслова на *но-*, *то-* (*заборонено, підписано, укладено*); обмежене вживання займенників і прикметників (більш характерні відносні прикметники у стійких словосполученнях типу *матеріальна допомога, державна скарбниця, соціальний захист та ін.*); надається перевага у використанні числівників у словесно-цифровій формі (*125 тисяч, 2 жовтня, 1995 року*); висока частотність уживання відіменних похідних прикметників і складних сполучників (*з метою, за рахунок, у разі, відповідно до, на підставі; унаслідок того, що та ін.*);

– **синтаксичні**: чітко регламентоване розміщення частин тексту, його рубрикація; тенденція до використання простих з граматичного погляду, але поширених, ускладнених конструкцій (з однорідними і відокремленими членами речення, вставними словами); висока частотність уживання односкладних, зокрема інфінітивних і безособових, речень; уживання складних речень, що передають логічне підпорядкування одних фактів іншим; синтаксичні конструкції здебільшого розповідного й спонукального типу; прямий порядок слів у реченні; пропуск слів (слова) у реченнях майже не допускається.

Офіційно-діловий стиль мовлення реалізується в **тексті** (від лат. *textum*, що означає тканина, побудова, зв'язок). Майбутні вчителі початкової школи мають усвідомити, що «стиль» і «текст» – це нерівнозначні поняття. «В одному тексті можуть використовуватися мовні за-

соби різних стилів, і стиль не в кожному тексті виявляється як сукупність усіх притаманних йому ознак» [10, с. 20]. Слід також зазначити, що в сучасній лінгвістиці текстом називають абсолютно різні висловлювання, не співвідносні ні за структурою, ні за обсягом, ні за способом викладу. З одного боку текст – це висловлювання, що складається з одного або декількох речень, які є окремим елементом комунікації (прислів'я: *Діло майстра величає*; заклики: *Любіть Україну!*; крилаті вислови: *Учитесь, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь*; загадки: *Через воду він проводить, а сам з місця вік не сходить* та ін.), а з іншого – складне структурно-семантичне утворення на зразок повісті, епопеї тощо. У шкільній граматиці цей термін найчастіше застосовується для позначення відрізка мовлення, що характеризується смисловою і граматичною цілісністю, функціонально-стилістичною спрямованістю. А отже, текст – це комунікативна одиниця найвищого рівня; продукт мовленнєвої діяльності, розуміння, відтворення та створення якого є основною метою розвитку стилістично диференційованого мовлення здобувачів початкової освіти.

Висновки і пропозиції. Ретроспективний аналіз сучасних досліджень із проблем стилістики й культури мовлення дає підстави для таких загальних висновків:

– для забезпечення ефективної підготовки студентів спеціальності 013 Початкова освіта до ознайомлення учнів із елементами ділового мовлення важливими є теоретичні відомості таких розділів мовознавчої науки, як лінгвістика

й стилістика тексту, функціональна і практична стилістики;

– результативність роботи з розвитку ділового мовлення учнів початкової школи залежить від рівня засвоєння майбутніми вчителями основних понять і категорій науки: стилістика мови і стилістика мовлення, стиль, функціональний стиль, офіційно-діловий стиль, текст.

– офіційно-діловий стиль використовується у законодавчій, державно-політичній, суспільно-виробничій сферах діяльності, громадському й економічному житті та задовольняє потреби офіційного спілкування між державами, установами, приватними особами, регулює їх ділові відносини;

– характерними ознаками офіційно-ділового стилю є писемна (рідше – усна) форма мовлення; монолог (рідше – діалог, полілог); офіційність, документальність, адресність, тематична обмеженість, смислова точність, гранична чіткість, лаконічність у висловленні, висока стандартизація, відсутність індивідуальних авторських рис;

– офіційно-діловому мовленню властиві такі стилістичні засоби мови: канцелярська термінологія, мовні штампи, спеціальна фразеологія, відсутність емоційно забарвлених слів, обмежена синонімія, уживання безособових форм дієслова, інфінітива; уживання простих ускладнених речень, прямий порядок слів та ін.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми й зумовлює подальше вивчення її. Перспективність вбачаємо в розробленні лінгводидактичної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із елементами ділового мовлення.

Список літератури:

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. Львів : Світ, 2003. 432 с.
2. Грона Н.В. Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 649 с.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови : навч.-метод. посiб. Київ : Академiя, 2005. 368 с.
4. Коваль А.П. Культура ділового мовлення: Писемне та усне ділове спілкування. 3-тє вид. Київ : Вища школа 1982. 287 с.
5. Кучеренко І.А., Мамчур Л.І. Українська мова: шляхи розвитку професійної комунікативної компетентності : посіб. Умань : ПП Жовтий О.О., 2013. 170 с.
6. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови : підруч. / за ред. Л.І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
7. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Каравела, 2009. 351 с.
8. Новий тлумачний словник української мови. 2-ге вид., виправл. Т. 3 / уклад. : В. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Аконт, 2008. С. 429.
9. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови : підруч. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопiль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
10. Сугейко Л.Г. Наступність і перспективність формування стилістичних умінь в учнів початкових класів та 5 класів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2001. 225 с.
11. Сучасна українська літературна мова: Стилiстика / за ред. І.К. Білодiда. Київ : Наукова думка, 1973. 588 с.
12. Українська мова : енциклопедія / за ред. І.В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. С. 283, 347–348, 379.
13. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. 5-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Алерта, 2019. 640 с.
14. Янко Н.О. Формування стилістичних умінь в учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Чернігiв, 2011. 213 с.

References:

1. Babych, N.D. (2003). *Praktychna stylistyka i kul'tura ukrayins'koyi movy* [Practical stylistics and culture of the Ukrainian language]. L'viv: Svit. (in Ukrainian)
2. Hrona, N.V. (2018). *Systema pidhotovky studentiv pedahohichnoho koledzhu do formuvannya u molodshykh shkolyariu tekstotvorchyykh umin'* [The system of preparation of students of pedagogical college for the formation of text-forming skills in junior schoolchildren] (PhD Thesis). Kyiv.
3. Dudyk, P.S. (2005). *Stylistyka ukrayins'koyi movy* [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Akademiya. (in Ukrainian)
4. Koval', A.P. (1982). *Kul'tura dilovoho movlennya: Pysemne ta usne dilove spilkuvannya* [Culture of business speech: Written and oral business communication]. Kyiv: Vyshcha shkola. (in Ukrainian)

5. Kucherenko, I.A., & Mamchur, L.I. (2013). *Ukrayins'ka mova: shlyakhy rozvytku profesynoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti* [Ukrainian language: ways of development of professional communicative competence]. Uman': PP Zhovtyy O.O. (in Ukrainian)
6. Mats'ko, L.I., Sydorenko, O.M., & Mats'ko, O.M. (2003). *Stylistyka ukrayins'koyi movy* [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Vyshcha shkola. (in Ukrainian)
7. Matsyuk, Z., & Stankevych, N. (2009). *Ukrayins'ka mova profesynoho spilkuvannya* [Ukrainian language of professional communication]. Kyiv: Karavela. (in Ukrainian)
8. Yaremenko, V., & Slipushko, O. (ed.) (2008). *Novyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy. 2-he vyd., T. 3* [New explanatory dictionary of the Ukrainian language. 2nd ed., Vol. 3]. Kyiv: Akonit. (in Ukrainian)
9. Ponomariv, O.D. (2000). *Stylistyka suchasnoyi ukrayins'koyi movy: pidruch. 3-tye vyd., pererob. i dopovn* [Stylistics of the modern Ukrainian language: textbook. 3rd ed., Revised. and add]. Ternopil': Navchal'na knyha – Bohdan. (in Ukrainian)
10. Suheyko, L.H. (2001). *Nastupnist' i perspektyvist' formuvannya stylistychnykh umin' v uchniv pochatkovykh klasiv ta 5 klasiv zahal'noosvitn'oyi shkoly* [Continuity and prospects of formation of stylistic skills in primary school pupils and 5 forms of secondary school] (PhD Thesis), Kherson.
11. Bilodid, I.K. (ed.) (1973). *Suchasna ukrayins'ka literaturna mova: Stylistyka* [Modern Ukrainian literary language: Stylistics]. Kyiv: Naukova Dumka. (in Ukrainian)
12. Muromtsev, I.V. (ed.) (2011). *Ukrayins'ka mova: entsyklopediya* [Ukrainian language: encyclopedia]. Kyiv: Master-class. (in Ukrainian)
13. Shevchuk, S.V., & Klymenko, I.V. (2019). *Ukrayins'ka mova za profesynym spryamuvannyam* [Ukrainian language for professional purposes]. Kyiv: Alerta. (in Ukrainian)
14. Yanko, N.O. (2011). *Formuvannya stylistychnykh umin' v uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi roboty nad tekstamy riznykh typiv* [Formation of stylistic skills in primary school pupils in the process of working on texts of different types] (PhD Thesis), Chernihiv.